

blütenmonat; c) nsl. sviben Šaf., sviban Jambr., srb. svibanj majus, srb. svibънь junius, od: nsl. sviba, srb. sviba, siba, čšk. svíd, svída, gorsrb., dolsrb. svíd, polj. świdwa cornus. Moj dostavek: te besede jako zanimljiva prvotna oblika je v poljščini: świdw-a, od koder: nsl., srb. sviba (zóbnič d se izpahne a ustnik: v premeni v drug ustnik: b), srb. siba (prvi ustnik i zóbnič se izpahnetá), čšk. svída, čšk., gorsrb., dolsrb. svíd (zadnji ústnik odpade), — mogoča bi tudi bila oblika: sida, katere nej, kakor kaže; č) nsl. žoltopušnik Sacharov, majus. Moj dostavek: težko je reči, kaj ter od kod je to ime. Če se mlrus. žolteń (gelber monat) imenuje „october“, nej čudo, ker tačas, pol'a i l'isy žoltov kraskov pokryly ša, Mikl. slav. monatsn. 6, a kako se „majus“ more imenovati žolt (gelb) i kaj znači: pušnik? Ali je to ime res kod po Slovenskem navadno? d) nsl. majnik Meg., hrv., mlrus., rus., čšk., polj., gorsrb. maj, dolsrb. majski (mjasec), novisn. mai (majus), vse iz latinščine i sicer neposrednje ali posrednje. Tuje v slovenščini je tudi: maj (maibaum), to je: umájeno (obéljeno) drevo, katero se o kresu postavi, a okolo Metlike znači maj nekak kol, na katerem je zgoraj povpréčen les, za svarilo, da se tod ne sme ljudska živina pasti, i za tega delj se tudi govori: ta travnik je zamajan. Vsemu temu je primeriti: majnik (echo) letí. Moj dostavek: Laščan za besedo maj (maibaum) govori: mlaj, kar mu ne znači samo maibaum, nego mlaji se imenujo tudi tiste neobeljene, največ leskove šibe, katere je treba na štireh óglih prostora v zemljo vteknoti, kader se koza býje (pastirska igra); niti gorenjski, Dolenjcem neznani glagol: omajiti abschälen nej tudi po gosp. dr. Miklošiči slovanske korenine, kajti švicarski je: maien, einen baum abschälen, Stalder 2, 193. — Laščan maslo, katero se naredí majnika meseca ter je bajè posebno dobro i zdravilno, imenuje majno maslo, kar tudi nahajamo v nemščini: mayscher butter Ortolph, arzneibuch 1488. pri Schmell. 2, 535. Beseda majnik (echo) utegne biti isto, kar malik (echo), kajti na Gorenjskem se sliši tudi: malik letí, Mikl. lex. 361, i torej majnik morda stoji nam. malnik, primeri nsl. majdež (po Dolenjskem), madež Meg., o. Mark., srb. madež Mik., mladež Vuk, muttermal, mackel, kar se primerja iste besedi, katerej malik, namreč: strvisn. mahal, mál, sredvisn. mál, got. mël, ags. mael zeichen itd. Vprašaniju, od kod je prišel d v besedo mladež itd., nej lahko odgovoriti, vendar bi se morda sodilo, da za tega radi, ker je bila uže starovisokonemška beseda mahal stopila na mesto druge, starejše besede: madal concio, foedus, Benecke — Müller 2., 19., 21. ter se ž njo pomesila, da je torej utegnola biti doba, v katerej morda oboje: „mahal“ i „madal“ značilo je poleg: foedus tudi: signum. Če je tako, to stoji srb. mládež po slovanskem zakonu nam. madlež, maldež, nam. katere oblike Slovencu rabi: madež, po izpahnenim soglasniku l, a majdež (kakor tudi: majnik) po vtaknenem soglasniku j, kajti nej težko dokazati, da slovenščina v tujih besedah: a) soglasnik l časi popolnem izpehúje, b) da soglasnik j v tuje besede ali a) samo vtiče ter ž njim ne nadomešča nobenega izpahnenega, β) da ž njim nadomešča poprejšnji l ali r. (Dal. prih.)

Podučne stvari.

To ni, da bi moralo biti.

Izmišljena dogodba, ki bi pa prav bilo, da bi resnična bila.

Peter Varovavec, iz Varčnega domá, se nekega dné s svojim bratranecem sprehaja po dunajskih ulicah, kar

mu bratranec s prstom pokaže mimogredočega gospoda rekoč: „Peter, glej no, to je naš finančni minister.“

Peter si tega ne dá dvakrat reči, ampak v tem hipu zavpije: „Gospod minister, par besedi bi rad govoril z Vami, ne zamerite gospod, nekaj bi Vam rad povedal. Bral sem v časnikih, da imate denarjev čedalje manj, a dolgov čedalje več. To je meni globoko seglo v srce. A tudi meni se je prav tako godilo. Imel sem že toliko dolgov, da noben žebelj v strehi več ni bil moj, — in ne da bi se bili zmanjševali, temuč še rastle so mi. Kako je s to rečjo, to že sami dobro veste, kaj ne, gospod minister? Zamaš se ena luknja, a deset jih zazijá. Moji sosede so že na glas govorili, da kmalu zvrnem, ali, kakor so rekli, da pridem na boben. Vam, gospod minister, se menda tudi nič bolje ne godi! Ne, ne, sem djal sam pri sebi, tega pa vendar ne; te sramote ne doživi Varovavčeva hiša, dokler ima Peter kaj govoriti. — S tem, da sem je to rekel, pa se vé da še ni bilo nič boljše. Al na to si natlačim lulo (pipo) ter grem sest pod veliki oreh na vrtu — tu namreč je bila moja premišljevalnica. Peter! — tako sam sebe nagovorim — kaj ti je početi? Kje boš jemal, a ne kradel? Dobro preudari, zdaj ti gré za dobro ime in za vse. Na boben nikakor ne sme tvoje lepo posestvo! — To je ena. — Zato ne smeš storiti nobenega novega dolgá! — To je druga. — Stare dolgove poplačaj drugega za drugim! — To je tretja. — Al ta številka ima strašno velik zapenec. Morda je prav taka pri Vas, gospod minister? Kaj ne, kdor hoče plačati dolg, ta mora imeti denar, tega pa Bog ne vsiplje skozi dimnik. — „Toda iz zemlje ti ga dá rasti“ — tako mi nekdo v tem hipu zašepetá na uho. Ker nikogar ni bilo pri meni, moral je biti moj angelj varh. — Res je tako — rečem tudi jaz; — vsako leto precej denarja izraste iz zemlje, eno leto več, eno leto manj. To-le je neusahljiv vir, če se prav gospodari ž njim. Gospodari? — Prav to je pravo toporišče. Dobro gospodariti in s prigospodarjenim denarjem varčno ravnati — to je pravi pomoček, če hočeš izlesti iz dolgov, Peter. Čem dalje sem premišljal to misel, tem verjetnejša se mi je zdela. Jel sem računati tako-le: Zemljišče mi donáša lep pridelek; ta pa ni, da bi se moral vsako leto pogmati, da ga konec leta ne bi nič ostalo, ali celó, da bi mi ga zmanjkalo. Ne, ne, Peter, tako ne smé dalje iti, nikakor ne, dokler se pišem za Varovavca. — Zdaj še le zapazim, da mi je o tem premišljanji lula ugasnila. Hočem jo zopet zapaliti, kar se spomnim, kje sem se bil ustavil v svojem premišljevanji. — „To ni, da bi moralo biti!“ Res je, prav tu sem obstal. — Toda ali to mora biti, da si zdaj zopet zapališ lulo? In sploh ali je treba, da tobak pušiš? — Ne, ne Peter, tega ni treba, treba pa je, da si varčen in da plačaš dolgove. Od tega hipa, gospod minister, nisem več pušil, in če me hočete obiskati na mojem domu na Varčnem, pokažem Vam prav isto lulo, ki je taka, kakoršna je takrat bila, isti tobak je še v njej. Nepotrebni tobak mi je pokazal še marsiktero drugo nepotrebno reč prav po starem a resničnem pregovoru: Kdor išče, ta najde. Naposled, ko preračunim, koliko denarja so mi na leto vzele vse te nepotrebne reči, s prstmi počim rekoč: Peter, zdaj pa veš, kje jemati, a vendar ne krasti. Lahko si sami mislite, gospod, kako veselega srca sem vstal ter zapustil premišljevalnico. Greoč po dvorišču v hišo in v hiši sami sem videl marsikaj, ki mi je nasproti klicalo: „mene tudi ni treba.“ — Na to se obrnem do svoje družine rekoč: „Od danes naprej bomo vsi na drugo piščalko piskali. Če resno ne pričnemo varčni biti, danes leto nam soba ne bode premajhna, ampak naša več ne bode. Odslej veljá moji hiši to-le gêslo: Kar mora biti, to mora biti;

tega ne bomo stradali; toda česar ni treba, tega treba ni, in odložili je bomo do boljših časov. Ali ste me razumeli?" — Tako sem rekel svojim ljudem. Ko bi bili Vi, gospod minister, le videli kisle obraze! — Najprej mi vsi pogledajo v obraz, ali morda nisem pregloboko pogledal v kozarec; potem so se namrdali, kakor da so mi hoteli reči: „O, do varčnosti je še dolga pot. Te pridige danes ne slišimo prvič, in vendar varčnosti še ne poznamo.“ — Kmalu potem k meni stopi mali moj sinek, — ime mu je „Poskušnja“ — ter me ljubeznjivo vpraša: „Oče, ali vam grem po tobaka?" — Jaz mu odgovorim: „Ne, tobaka več ne bom pušil, kajti ni, da bi moral biti.“ — Zdaj je družina še le spoznala, pri čem da je. Mrdanje je zginilo, kakor da ga je veter popihal, in videl sem le kisle obraze. Jaz pa sem se delal, kakor da nič ne bi bil zapazil, in vrvnal sem gospodarstvo tako, da mi nič nepotrebne nima več priti v hišo. Zdaj so prošnje in prilizovanja poskušala svojo moč: „Oče, to in to nam bode vendar kupili ali dali narediti. To imajo tudi drugi, sram nas je, da tega nimamo.“ „Ne, pa ne; saj ni, da bi moralo biti, pravim jaz, in vseh besedi bodi konec!“ — Povem Vam, gospod minister, mnogo truda me je stalo, predno sem varčnost postavil na noge; Bogu je znano, kako me je srce včasih bolelo, in koliko premagovanja je bilo treba, da sem sebi ali drugim odrekal to in to. Ali trdni sklep je vendar-le srečno zmogel. — In tako sem si kmalu toliko prihranil, da sem plačal majhen dolg; ne morem Vam dopovedati, kako me je to veselilo. Sosedje so bili odslej prijaznejši z menoj; sèm ter tjà mi je kateri rekel: „Peter, tū imam par goldinarjev, katerih mi ravno ni treba; če ti morem pomagati ž njimi, rad ti jih posodim.“ Toda jaz sem odgovoril: „Hvala lepa, ni mi jih treba.“ — Le Aron Icig me je gledal po strani ter v svojo rdečo brado godrnjal, kadar me je srečal. No, da Vam, gospod minister, vse ob kratkem povem, še pol večnosti ni preteklo, bil sem že iz dolgov, in zdaj že trdno stojim na svojih nogah, in to vsled gêsla: „To pa ni, da bi moralo biti.“ — Gospod minister, ne zamerite mi, da sem Vam to pravil. Kedar tudi Vi potrebujete premišljevalnice, prosim, pridite na Varčno pod moj veliki oreh. Jako bi me veselilo, če Vam morem postreči.“

Dopisi.

Iz Dunaja. (Razmera med osnovno postavo o splošnih državljanskih pravicah in konkordatom.) V sestavkih razglašanih po „Novicah“ v zagovor slovenskih narodnih poslancev sem trdil tudi to, da nova državna ustava nima nič tacega v sebi, kar bi bilo veri in cerkvi nasprotno. Res, da je mogoče, sem rekel, da se tudi pod to ustavo sklepi in postave v tem oziru napačne storé, ako zborna večina in vlada nimata pravih misli; ali tega ne bo ustava kriva; to, sem djal, bi se bilo tudi po prejšnji Schmerlingovi ustavi lahko zgodilo, pa tudi, kakor vemo od cesarja Jožefa II. brez ustave. — To mojo misel potrjuje zdaj in daje jej popolno vero očitna izjava ali izreka prečastitih avstrijskih nadškofov in škofov od 27. novembra l. l. do predsedništva gosposke zbornice, razglašena po „Volksfreundu“ od 5. dne t. m. V njej so viši duhovni pastirji razločno izrekli, da nimajo vzroka reči, da bi osnovna postava o splošnih državljanskih pravicah nasprotovala konkordatu, in da nimajo za kaj iz samega tega obzira podbijati jo. Njih pomislek je bil le ta, da so nektera načela preveč splošno izražena, da se je zavolj tega bati, da bi jih kdo napak ne tolmačil. To isto izreko oni ponavljajo v poznejši očitni izjavi, ki jo je „Volksfreund“ 4. t. m. prinesel, v kateri spet razločno

pravijo, da osnovne postave, če se tolmačijo po besede pravem pomenu, ter po djanski rabi družih držav, v katerih so že več let v navadi, veri in cerkvi niso nasprotné. To se mi je treba zdelo še enkrat poudariti, ker je moja želja, da bi izginila izmed nas vsaka kriva misel, ktera bi nas znala zavirati, da bi se zadobljenih novih pravic energično ne posluževali. Svetec.

V Kastvu 28. marca. — Dne 23. u. m. nas je zapustil spoštovani g. France Bachmann, kateri je bil lečnik naše občine od leta 1863., pa je zdaj od c. k. vlade v Ljubljani imenovan za okrajnega lečnika sè stanovanjem v Bistrici na Notranjskem. Za njegovo izvrstno lečenje, za njegovo pravo kristijansko človekoljubje, za njegovo resnično spoštovanje cerkve in duhovništva, za njegovo lečniško skušenost, ktero je pokazal pri mnogih boleznih, za njegovo vestnost in marljivost podelil mu je naš grad z občino častno gradjanstvo; mi pa mu želimo v njegovi novi službi dobro srečo preseči ga, da ne bi nikdar nas pozabil, kakor ga bomo tudi mi ohranili vedno v hvaležnem spominu. On, kakor podpredsednik naše čitalnice, skazal se je z besedo in z delom vrlega rodoljuba, tako, da moramo očitno spoznati, da smo ž njim na vsako stran mnogo zgubili.

Novomesto 29. marca. + — Danes se je igrala v čitalnici naši iz českega poslovenjena in še od leta 1848., ko se je v Ljubljani na javnem gledišču po dr. Jan. Bleiweisu vredjena prvi pot predstavljala, v dobrem spominu stoječa šaloigra: „Tat v mlinu“ ali „Slovenec in Nemec.“ Tudi pri nas je ta igra močno dopadla. Osebe te igre: „Tomaž mlinar“ gosp. Pogačar, njegova „hči Katerca“ gospodičina Zajdelnova, „Javornik“ gosp. Krištof, „Aron Mavšel“ gosp. Kalčič, „Mihel“ gosp. Rorman, „Doroteja“ gospodičina Durinijeva, in „desetnik“ gosp. Zajdelj, javnega odra že vajene, so svoje naloge prav izvrstno rešile tako, da so poslušalci nas zagotovljali, da se niso kmalu toliko nasmejali nego ta veseli večer. Pa tudi na oder danes prvič stopivši „grajščinski oskrbnik“, kterege je predstavljala gosp. Ilovsky in pa „Ančika“, ktero je igrala gospodičina Tončika baronesa Švajgerjeva sta svoji nalogi prav dobro izvršila, posebno pa je gospodičina baronesa Švajgerjeva predstavljala nemko „Ančiko“ tako, kakor da bi bila nalašč vstvarjena za to nalogo; vsled tega je pa tudi v onem prizoru, ko ste si Ančika in Doroteja v prepiru, radosti smeh do vrhunca dospel. Dvorana je bila kakor vselej, tudi danes vsa polna. — Iz vsega se tedaj vidi, da se predstavljanje domačih iger po neutrudljivi delavnosti naših domoljubnih igralcev in igralk na čedalje višo stopinjo izvrstnosti povzdiguje na čast in ponos dolenske, od nekdanj slovenske strani.*) V to pa največ pripomore posebni takt ravnatelja gledišča našega, gosp. Kalčiča, ki vé naloge tako dobro razdeliti, da vsaka pride na svoje pravo mesto, zraven tega pa si tudi z mnogimi skušnjami prizadeva, da vsaka igra dobro pripravljena stopi na oder. — Znano je dragim „Novicam“, da imamo v naši čitalnici ženski pevski zbor, ki nam je že večkrat marsikaj lepega podaril; sedaj pa slišimo, da tudi več domoljubnih gospodov namerava se združiti v možki pevski zbor, in tako se bo začel tudi ta oddelek dozdej tukaj zeló zanemarjenega polja domačega petja obdelavati. Temveč se tedaj moremo prijetnih muzikalnih zabav v čitalnici naši nadjati. Pa tudi to, da je tukajšnja meščanska godba pred kratkim v gosp. J. Kelerji prav pogumnega in marljivega kapelnika dobila, bode gotovo tudi petju v pod-

*) Žalibog, da se, kakor so spet poslednje volitve za zbornico kupčijsko kazale, novomeška zemlja ne more meriti z drugimi dolenskimi stranmi! Vred.